

**RAŠTO DARBŲ STILIUS IR FORMATAS: STILIAUS IR CITAVIMO
SISTEMŲ REIKALAVIMAI**

TURINYS

1. BENDRIEJI RAŠTO DARBŲ FORMATAVIMO IR SPAUSDINIMO REIKALAVIMAI.....	3
2. PLAGIATAS, CITAVIMAS, CITAVIMO FORMOS	7
3. REIKALAVIMAI CITAVIMUI TEKSTE	13
3.1. Cituojame šaltinį, kurį parašė vienas arba du autoriai	13
3.2. Cituojame šaltinį, kurį parašė du autoriai	14
3.3. Cituojame šaltinį, kurį parašė trys – penki autoriai.....	14
3.4. Cituojame šaltinį, kurį parašė šeši ir daugiau autorių	15
3.5. Referuojame teiginius ar duomenis iš kelių skirtingų šaltinių	16
3.6. Cituojamas šaltinis, kuris jau buvo pacituotas	16
3.7. Cituojami to paties autoriaus tais pačiais metais publikuoti keli šaltiniai.....	17
3.8. Cituojamų autorių pavardės sutampa, apibendrinami keli to paties autoriaus šaltiniai	17
3.9. Cituojamas knygos skyrių parašęs autorius	17
3.10. Šaltinis neturi autoriaus arba jį publikavo organizacija	18
3.11. Cituojamas šaltinis iš internetinio tinklalapio	18
3.12. Papildomos pastabos dėl citavimo ir nuorodų	19
4. REIKALAVIMAI BIBLIOGRAFINIAM APRAŠUI, ŠALTINIŲ EILIŠKUMAS.....	22
4.1. Šaltinių eiliškumas	22
4.2. Bibliografinio aprašo pateikimo pavyzdžiai	24
5. REIKALAVIMAI LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ PATEIKIMUI	30
5.1. Lentelių sudarymas	30
5.2. Paveikslų sudarymas	34
6. REIKALAVIMAI PRIEDAMS	38
7. KITOS CITAVIMO SISTEMOS (<i>VANKUVERIO SISTEMA</i>).....	39
LITERATŪRA	40

1. BENDRIEJI RAŠTO DARBŲ FORMATAVIMO IR SPAUSDINIMO REIKALAVIMAI

Rašto darbas turi būti atspausdintas kompiuteriu vienoje standartinio A4 (21x29,7 cm) formato balto popieriaus lapo pusėje (jeigu darbas pateikiamas spausdintas). Paraštės turėtų būti ne mažesnės negu 2,54 cm., tačiau rekomenduojama palikti tokias: kairėje lapo pusėje 3 cm, dešinėje – 1 cm, viršuje ir apačioje – 2 cm.

Tekstas rašomas 12 šrifto dydžiu. Intervalas tarp eilučių 6 mm (1,5 intervalo). Kiekvienos pastraipos pirma eilutė atitraukiama 1,27 cm (*Home>Paragraph>Special>First line*). Pastraipos tarpai: prieš – 0 pt, po – 0 pt (*Pastraipa>Tarpai>Prieš >Po*). Tekstas lygiuojamas pagal abi puses.

Rašto darbai pradedami numeruoti nuo titulinio lapo. Puslapiai pradedami skaičiuoti nuo antraštinio lapo (ant jo pirmo puslapio numeris nerašomas) ir baigiami paskutiniu darbo puslapiu. Puslapiai numeruojami arabiškais skaitmenimis, apatinėje paraštėje dešiniajame krašte, šrifto dydis 12 pt. (be taškų, brūkšnelių ir pan.).

Tekste tarp žodžių paliekamas tik vienas tarpas. Skyrybos ženklai (taškas, kablelis, dvitaškis, kabliataškis, klaustukas ir kt.) rašomi po žodžio paskutinės raidės be tarpo, o po šių ženklų paliekamas vienas tarpas. Išspausdinus atidaromuosius skliaustus, tekstas spausdinamas be tarpo. Uždaromieji skliaustai spausdinami iš karto po paskutinio ženklo (pvz.: (žodis)). Be tarpo spausdinamos ir kabutės. Tekste reikia naudoti lietuviškas kabutes (pvz.: „žodis“) (išskyrus tuos atvejus kai rašto darbas rašomas užsienio kalba).

Rašto darbo pagrindinės dalies tekstas skaidomas į skyrius, poskyrius, skyrelius. Skyrių pavadinimai rašomi didžiosiomis raidėmis, **14** dydžio paryškintu šriftu (1 pav.). Po pavadinimu paliekamas vienos praleistos eilutės tarpas. Poskyrių pavadinimai rašomi mažosiomis raidėmis, **14** dydžio paryškintu šriftu, pradedant didžiąja raide (1 pav.). Prieš ir po pavadinimu paliekamas vienos praleisto eilutės tarpas. Skyrelių pavadinimai rašomi mažosiomis raidėmis, **12** dydžio paryškintu šriftu, pradedant didžiąja raide (1 pav.). Po pavadinimu paliekamas vienos praleistos eilutės tarpas.

Rašto darbe skyriai, poskyriai, skyreliai gali būti numeruojami (pvz.: 1., 1.1., 1.1.1.). Struktūrinės rašto darbo dalys numeruojamos arabiškais skaitmenimis. Numeris ir skyriaus antraštė skiriama tašku, po taško - tarpas ir antraštės pavadinimas. Po visų skyrių antraščių taškas nededamas (1 pav.). Nerekomenduojama skirti tik vieną skyriaus poskyrį ar tik vieną

poskyrio skyrelį. Kiekvieną skyrių rekomenduojama pradėti rašyti naujame puslapyje. Negalima pavadinimo rašyti viename lape, o tekstą pradėti kitame lape.

1. SKYRIAUS PAVADINIMAS (14 pt)

1.1. Poskyrio pavadinimas (14 pt)

1.1.1. Poskyrio pavadinimas (12 pt)

Tekstas tekstas tekstas tekstas tekstas. Tekstas tekstas tekstas tekstas tekstas tekstas tekstas tekstas tekstas (12 pt, pirma pastraipos eilutė atitrukta 1,27 cm nuo kairės parašės, tekstas lygiuojamas pagal abi parašes, tarpas tarp eilučių 1,5 intervalo).

1 pav. Rašto darbo dalių ir teksto maketavimo pavyzdys

Titulinis lapas (2 pav.) yra pirmasis rašto darbo lapas, kuris nėra numeruojamas (jame nerašomas skaičius 1). Tituliniame lape turi būti nurodyta:

- Aukštoji mokykla (šriftas – 12 pt, neparyškintai, centruotai, didžiosiomis raidėmis);
- Fakulteto pavadinimas (šriftas – 12 pt, neparyškintai, centruotai, didžiosiomis raidėmis);
- Studijų programos pavadinimas (šriftas – 12 pt, neparyškintai, centruotai, didžiosiomis raidėmis);
- Rašto darbo autoriaus vardas ir pavardė (šriftas – 14 pt, neparyškintai, centruotai, didžiosiomis raidėmis);
- Rašto darbo pavadinimas (rašomas lapo viduryje, šriftas – 18 pt, neparyškintai, centruotai, didžiosiomis raidėmis);

- Rašto darbo rūšis: referatas, esė ar kt. (šriftas – 12 pt, neparyškintai, centruotai, didžiosiomis raidėmis);
- Vadovo pedagoginis vardas ir mokslinis laipsnis kartu su vardu ir pavarde (jeigu tai bakalauro ar magistro baigiamasi darbas) (šriftas – 12 pt, neparyškintai, centruotai, didžiosiomis raidėmis);
- Apačioje miesto, kuriame parengtas darbas, pavadinimas ir darbo parašymo metai (šriftas – 12 pt, neparyškintai, centruotai, didžiosiomis raidėmis, vienoje eilutėje virš apatinės paraštės);

<p>LIETUVOS SPORTO UNIVERSITETAS (12 pt)</p> <p>FAKULTETO PAVADINIMAS (12 pt)</p> <p>STUDIJŲ PROGRAMOS PAVADINIMAS (12 pt)</p> <p>VARDAS PAVARDĖ (14pt)</p> <p>DARBO PAVADINIMAS (18pt)</p> <p>RAŠTO DARBAS (12pt)</p> <p>KAUNAS 2015 (12pt)</p>

2 pav. Titulinio lapo maketavimo pavyzdys

Po titulinio lapo seka darbo turinys (kai kuriuose rašto darbuose turinio lapo gali nebūti dėl labai nedidelės atskirų darbo struktūrinių dalių apimties, pavyzdžiui, esė). Turinys

gali būti paprastas (pavyzdžiui, referato) arba hierarchinis (pavyzdžiui, baigiamojo darbo). Hierarchinio pobūdžio turinyje nurodomi skyrių, poskyrių ir skyrelių (jeigu jie yra) numeriai arabiškais skaitmenimis. Po skaičiaus, kuris žymi skyriaus, poskyrio ar skyrelio numerį, didžiąja raide pradedamas rašyti jų pavadinimas (3 pav.). Reikia atkreipti dėmesį, kad kai kuriuose rašto darbuose ne visi skyriai yra numeruojami (pavyzdžiui, baigiamuosiuose darbuose nenumeruojamas įvadas, literatūros sąrašas, priedai). Kita vertus, visos išskirtos rašto darbo dalys turi būti įtrauktos į turinį. Darbo skyrių pavadinimai ir jų puslapiai turinyje turi būti tokie patys kaip ir pačiame darbe.

TURINYS (14 pt)	
ĮVADAS	2 (12 pt)
1. SKYRIAUS PAVADINIMAS	4 (12 pt)
1.1. Poskyrio pavadinimas	4(12 pt)
1.1.1. Skyrelio pavadinimas	4 (12 pt)
1.1.2. Skyrelio pavadinimas	6
1.2. Poskyrio pavadinimas	8
2. SKYRIAUS PAVADINIMAS	10
2.1. Poskyrio pavadinimas	10
2.2. Poskyrio pavadinimas	14
3. SKYRIAUS PAVADINIMAS	18
IŠVADOS	25
PRAKTINĖS REKOMENDACIJOS	26
LITERATŪRA	27
PRIEDAI	30

3 pav. Rašto darbo turinio maketavimo pavyzdys

2. PLAGIATAS, CITAVIMAS, CITAVIMO FORMOS

Plagiatas yra įvairių rūšių (tekstų, vaizdinės medžiagos) intelektinės vagystės, tyrimų duomenų sąmoningas pasisavinimas bei mokslinio darbo simuliacija ir falsifikacija (LR Prezidento 2007-06-14 organizuoto apskritojo stalo diskusijos apibendrinimas 2007-09-17 Nr. 3D-85/).

Reikia pažymėti, kad vienos plagiato sampratos mokslininkų darbuose bei dokumentuose nėra (Šarlauskienė, 2012). Kita vertus, plagijavimas susijęs ne tik su autorių teisių ir intelektualine nuosavybe, bet ir morale ir akademinėmis vertybėmis. Todėl autorystės pasisavinimas kelia tiek teisinius, tiek ir moralinius klausimus (žr. Bražienė, 2009).

Būdingi plagijavimo atvejai:

- kai svetimas tekstas pateikiamas be citavimo ženklų – kabučių arba kitokio pobūdžio išskyrimo iš viso teksto (pvz. atskira pastraipa, kursyvu);
- kai didesnę darbo dalį sudaro pažodžiui nurašytas kito autoriaus tekstas prie kiekvienos pastraipos nurodant teksto autorių, t.y. nėra paties rašančiojo pateikiamų minčių, apibendrinimo, diskusijos ar įžvalgų;
- kai perpasakojama arba cituojama svetima idėja, iliustracinė medžiaga ar duomenys, nenurodant jų šaltinio;
- kai straipsnio tekstas iš užsienio kalbos išverčiamas į gimtąją kalbą ir, kartu su cituojamais autoriais, pateikiamas kaip savo;
- kai nurodomas neteisingas cituojamas šaltinis;
- kai pateikiamos nuorodos į pirminius šaltinius, nors su jais nebuvo susipažinta;
- kai paties savo darbas pateikimas dar kartą (saviplagijavimas).

Siekiant išvengti plagijavimo, reikia ugdyti tiek šaltinių paieškos, teksto analizės, teksto apibendrinimo, tiek rašymo bei teisingo citavimo įgūdžius. Taip pat svarbus plagijavimo patikros mechanizmas. Šiame darbe didesnę dėmesį skirsime vienam aspektui – teisingam šaltinių citavimui tekste.

Teisingas citavimas susijęs su akademinės etikos reikalavimais įvardinti autorių ar šaltinį, kuriuo buvo pasinaudota rašto darbe. Todėl cituojama siekiant:

- įvardinti intelektualinę nuosavybę autoriui/-iams, kurių idėjomis buvo pasinaudota tiesiogiai ar netiesiogiai;
- pagrįsti tam tikrus tekste paminėtus teiginius ar faktus;

- suteikti galimybę skaitytojui lengviau rasti šaltinius, kuriais rašto darbe buvo pasinaudota.

Teisingas citavimas naudingas, nes:

- demonstruoja Jūsų apsiskaitymą tam tikra tema;
- leidžia pagrįsti Jūsų teiginius kitų autorių idėjomis arba gautais duomenimis;
- tai vienas iš bendrųjų akademinį reikalavimų, kurio laikantis išvengiama plagijavimo.

Neteisingas citavimas vertinamas kaip plagijavimas ir, vadovaujantis Universiteto akademinės ir profesinės etikos kodeksu, vertinamas kaip studijų ir mokslinio tiriamojo darbo etikos normų pažeidimas.

Pagrindinės citavimo formos yra pažodinė citata, perfrazavimas, santrauka ir konkrečių faktų ar duomenų naudojimas. Trumpai apibūdinsime visas šias formas.

Pažodinis citavimas

Pažodinė citata – kai pažodžiui atkartojamas kito kūrinio tekstas ar teksto dalis.

Pažodines citatas tikslinga naudoti kai:

- negalite išreikšti tam tikros kito autoriaus/-ių idėjos trumpesne forma perfrazuojant;
- norite atkreipti dėmesį į autoriaus teiginius, kurie pagrindžia Jūsų teiginius arba prieštarauja jiems;
- norite parodyti cituojamo autoriaus teiginių išraiškos išskirtinumą.

Naudodami pažodinę citatą, tekstą rašykite kabutėse. Taip pat būtina nurodyti autoriaus pavardę, šaltinio metus ir puslapio numerį (“p.”). Jeigu cituojamas tekstas sudaro mažiau negu 40 žodžių, jis įterpiamas į tekstą, citatą pradedant ir baigiant kabutėmis. Beje, jeigu pažodinė citata įterpiama sakinio viduryje, iš karto pabaigus citatą, skliausteliuose turi būti pateikiama nuoroda į šaltinį, po to tęsiamas sakinys.

Interpreting these results, Robbins et al. (2003) suggested that the “therapists in dropout cases may have inadvertently validated parental negativity about the adolescent without adequately responding to the adolescent's needs or concerns” (p. 541), contributing to an overall climate of negativity.

Jeigu pažodinę citatą sudaro 40 ir daugiau žodžių, visą tekstą rekomenduojama pateikti atskiroje pastraipoje, ją atitraukiant nuo paraštės apie 1,27 cm.

Reikia paminėti, kad kai kurie elektroniniai šaltiniai nenurodo puslapių. Tokiais atvejais vietoj puslapio galima nurodyti pastraipos/*paragraph* numerį (pavyzdžiui, past. 5), skyriaus ar poskyrio pavadinimą ir pastraipos, iš kurios cituojate, numerį (pvz., Aptarimo skyrius, past. 3). Beje, kartais skyriaus ar poskyrio pavadinimas gali būti pakankamai ilgas. Tokiu atveju galima nurodyti sutrumpintą pavadinimą.

Svarbu atminti, kad rašto darbo autorius gali cituoti ne bet kokį teksto kiekį (netgi pateikdamas nuorodą į cituojamą šaltinį). Tačiau kiek teksto be autoriaus ar autorių teisių valdytojo rašytinio leidimo galima pažodžiui cituoti, nėra labai tiksliai apibrėžta. Čia reikia atkreipti dėmesį, kad autoriaus ar šaltinio autorių teisių valdytojo raštiško leidimo reikia norint panaudoti lenteles ar paveikslus. Pavyzdžiui, Amerikos Psichologų Asociacijos bendrosios nuostatos leidžia be formalaus leidimo panaudoti daugiausia tris lenteles ar paveikslus iš mokslinio straipsnio ar knygos skyriaus, ne daugiau kaip 400 žodžių vientisos teksto dalies ar ne daugiau kaip 800 žodžių atskirų teksto dalių. Tačiau kiekvienu konkrečiu atveju norint tiksliai žinoti kiek teksto (taip pat lentelių, paveikslų) galima panaudoti be raštiško leidimo, reikėtų kreiptis į autorių ar šaltinio autorinių teisių valdytoją.

Kadangi teisingas citavimas rašantiesiems, neturintiems pakankamos patirties, iš pradžių gali būti tikru iššūkiu, pirmiausia svarbu to mokytis atkreipiant dėmesį į tai, kaip yra cituojama publikuotuose darbuose. Be to, rašant rašto darbą, nereikia kopijuoti tinkamų teksto dalių iš šaltinio ir taip tarsi iš kaladėlių „sudėti“ savo darbą. Analizuojant šaltinius, pirmiausia reikia stengtis savais žodžiais užsirašyti kitų autorių teiginius, aprašymus, gautus tyrimų duomenis. Tačiau jeigu tam tikrus teiginius norite cituoti pažodžiui, tai darykite neiškreipdami, nepakeisdami tam tikrų citatos žodžių ar teiginių. Pirmoje lentelėje pateikiamas originalus tekstas, neteisingo ir teisingo (tai ne vienintelis pavyzdys kaip originalų tekstą galima perfrazuoti) citavimo pavyzdžiai.

Perfrazavimas

Parafrazė – svetimo teksto, minčių ir pan. perteikimas, atpasakojimas savais žodžiais (Lietuvių kalbos žodynas, 2008). Perfrazuojant galima rašyti savu stiliumi, savais žodžiais, bet neiškreipiant teksto. Perfrazuojant būtina nurodyti autoriaus pavardę ir šaltinio metus. Puslapių nurodyti nėra būtina. Taip pat tekstas neprivalo būti kabutėse.

Dažniausiai perfrazuojame, kai norime pagrįsti savo teiginius kitų autorių idėjomis. Beje, kitų autorių idėjas atkartojame ne pažodžiui, o apibendriname savais žodžiais trumpiau,

tačiau neiškraipant cituojamo autoriaus teiginių. Jeigu negalima perfrazuoti kitų autorių teiginių, tuomet geriau pažodžiui perpasakoti (pažodinis citavimas) ir pateikti nuorodą. Tačiau reikia įsidėmėti, kad kitų autorių teksto dalių kopijavimas nėra gera praktika. Pažodinės citatos neturi paslėpti rašančiojo minčių bei temos supratimo. Teisingas kitų autorių teiginių citavimas iliustruoja, kaip rašantysis supranta kitų autorių teiginius ir kaip jis geba tuos teiginius panaudoti savo rašto darbe.

1 lentelė. Plagijavimo ir teisingo citavimo pavyzdžiai

Originalus tekstas	Plagijavimas	Teisingas citavimas
O šiuolaikinis mokslas leidžia giliau pažvelgti ne tik į gamtos reiškinius, bet ir į žmogaus būties ribas, nusidriekiančias į antjautiminę erdvę, leidžiančia kitu rakursu vertinti žmogaus galimybes, priartėti prie dvasinių vertybių ištakų – dvasinės dimensijos.	Kalbėdama apie šiuolaikinių paauglių dvasines vertybes Martišauskienė (2013) pabrėžia, kad šiuolaikinis mokslas leidžia giliau pažvelgti ne tik į gamtos reiškinius, bet ir į žmogaus būties ribas, nusidriekiančias į antjautiminę erdvę, leidžiančia kitu rakursu vertinti žmogaus galimybes, priartėti prie dvasinių vertybių ištakų – dvasinės dimensijos	Kalbėdama apie šiuolaikinių paauglių dvasines vertybes Martišauskienė (2013) pabrėžia, kad „šiuolaikinis mokslas leidžia giliau pažvelgti ne tik į gamtos reiškinius, bet ir į žmogaus būties ribas, nusidriekiančias į antjautiminę erdvę, leidžiančia kitu rakursu vertinti žmogaus galimybes, priartėti prie dvasinių vertybių ištakų – dvasinės dimensijos“ (p. 56).
Šaltinis: Martišauskienė, E. (2013). Šiuolaikinių paauglių dvasinių vertybių pajautos dinamika edukaciniame kontekste. <i>Acta Paedagogica Vilnensia</i> , 30, 56-67.	Plagijavimas, nes: Nors sakinytis pradėtas savais žodžiais, tačiau po to žodis žodin atkartotas tekstas. Nors nurodytas autorius, tačiau tekstas nėra kabutėse ir nenurodytas originalaus šaltinio, iš kurio cituojama, puslapis.	Rašantysis cituodamas pažodžiui kitų autorių sakinių pradeda savais žodžiais (tai tarsi įvadas į plėtojamą, pateikiamą mintį), tačiau aiškiai kabutėse išskiria kito autoriaus cituojamus žodžius, taip pat įvardija autorių bei nurodo tikslų originalaus šaltinio puslapį.

Santrauka

Santrauka yra kito autoriaus minčių, idėjų glaustas apibendrinimas savais žodžiais. Santrauka dažniausiai yra trumpesnė nei originalus tekstas. Apibendrinant kitų autorių idėjas, teiginius ar išvadas reikia pateikti nuorodą į cituojamą šaltinį.

Faktai, tyrimo duomenys

Rašto darbuose kartais reikia paminėti kitų mokslininkų gautus tyrimo rezultatus ar tam tikrus duomenis. Tokiais atvejais reikia pateikti nuorodą į šaltinį, kuriuo remiatės. Kita vertus, pateikiant bendrus, plačiai žinomus faktus, nėra būtina pateikti nuorodos į šaltinius (skirtingai nei cituojant idėjas, teiginius). Pavyzdžiui, rašant, kad „Lietuva paskelbė

nepriklausomybę 1918 metais“ nebūtina nurodyti nuorodos į šaltinį, kuriame tai perskaitėte. Ši data daugeliui žinoma ir dėl jos nėra diskutuojama.

Kalbant apie citavimą, dar reikia atkreipti dėmesį į tai, kas neretai suprantama kaip įprastos, bendros žinios (Common knowledge), ir dėl to kyla klausimas: reikalingas citavimas ar ne. Kitaip tariant, tam tikri teiginiai yra bendrai žinomi ir dėl to nebūtina juos pateikiant rašto darbe nurodyti šaltinių. Kita vertus, kas yra tos bendros žinios? Galima teigti, kad bendros žinios yra susiję su tokia informacija, kurią vidutiniškai išsilavinęs skaitytojas vertins kaip patikimą be papildomo tikrinimo. Tokioms žinioms galima priskirti:

- informaciją, kurią daugelis žmonių žino (pvz.: vanduo užverda prie 100 laipsnių temperatūros, D. Grybauskaitė yra pirmoji Lietuvos Respublikos prezidentė moteris);
- bendrai žinomi tam tikri tautos istorijos faktai (pvz.: Žalgirio mūšio data ir pan.);
- visiems tam tikros srities specialistams žinoma informacija (pvz.: sporto srities mokslininkams aišku, kad sportas yra socialinis reiškinys).

Beje, kai kurios žinios vienoje kultūroje gali būti laikomos įprastomis, bendromis žiniomis, o kitose kultūrose tokioms nėra priskiriamos. Todėl nėra vieno griežto ir universalaus skirstymo kas yra bendros žinios, o kas nėra joms priskiriama.

Žemiau pateikiami pavyzdžiai, iliustruojantys kas gali būti priskiriama prie bendrų žinių, o kas nėra tam priskiriama ir dėl to reikalingas citavimas.

1. Didžiojo sprogo teorija aiškina, kad Visata prasidėjo nuo prieš milijardus metų įvykusio begalinio tankio taško sprogo.

2. Terminą „Didysis sprogo“ pirmą kartą pavartojo anglų astronomas F. Hoilis vienoje radijo laidoje išreikšdamas savo nepritarimą iškeltoms teorijoms (konkrečiai apie tas, kurios aiškino Visatos plėtimąsi).

3. Remiantis Didžiojo sprogo teorija, sprogo įvyko, kai labai tankus karštas kaip singularumas taškas, pradėjo staiga plėstis, davęs pradžią dalelėms, iš kurių galiausiai susikūrė mūsų Visata.

Perskaičius šiuos tris pavyzdžius, kuriuose kalbama apie Didžiojo sprogo teoriją, galima teigti, kad pirmajame teiginyje pateiktos bendros žinios, nes ši teorija plačiai pripažįstama tarp mokslininkų, o pats „Didžiojo sprogo“ terminas taip pat gana plačiai vartojamas ir ne mokslinėje kalboje. Tuo tarpu antrajame pavyzdyje pateikti faktai gali būti nežinomi net tam tikros srities (fizikos) mokslininkams. Todėl antrasis teiginys nėra bendros

žinios ir reikalauja citavimo. Trečiajame pavyzdyje pateikta informacija paprastai žinoma tam tikros srities specialistams (fizikams) ir jiems apie tai pateikiant informaciją citavimas nebūtinai. Tačiau jeigu ši informacija pateikiama ne tam tikros srities ekspertams, citavimas reikalingas.

3. REIKALAVIMAI CITAVIMUI TEKSTE

Teisingas citavimas susijęs ne tik su kitų autorių minčių teisingu perteikimu tekste, bet ir su tinkamai sudarytomis nuorodomis į cituojamus šaltinius. Neteisingai sudarytos nuorodos į cituojamus šaltinius gali sukelti keblumų skaitytojui, norinčiam rasti atitinkamus šaltinius, ar netgi pažeisti autorių teises, kai teiginiai pasisavinami (dažniausiai nesant nuorodos į cituojamą šaltinį) arba jie priskiriami kitam autoriui (dažniausiai kai naudojamos neteisingos nuorodos). Nors yra įvairių reikalavimų šaltinių citavimui (Harvardo, Vankuverio, Amerikos Psichologų Asociacijos ir kt.), pateiksime dažniausiai naudojamų nuorodų į cituojamus šaltinius reikalavimus pagal Amerikos Psichologų Asociacijos bendruosius reikalavimus (pavyzdžiai apie pažodinį citavimą ankstesniame poskyryje taip pat rėmėsi Amerikos Psichologų Asociacijos bendraisiais reikalavimais).

3.1. Cituojame šaltinį, kurį parašė vienas arba du autoriai

Jeigu cituojame šaltinį, kurį parašė vienas autorius, tuomet visuomet tekste minime autoriaus pavardę ir metus. Nerekomenduojama šalia autoriaus pavardės nurodyti jo pedagoginio vardo ar mokslinio laipsnio (pavyzdžiui, prof., dr.).

Banionis (2012) tirdamas sportuojančių ir nesportuojančių mitybos įpročius nustatė, kad ...

Palyginus sportuojančių ir nesportuojančių mitybos įpročius nustatyta, kad... (Banionis, 2012).

Jeigu pačiame tekste paminima šaltinio data ir autoriaus pavardė, tuomet nebereikia papildomai skliausteliuose nurodyti nei pavardės, nei metų.

2009 metais Martišauskienė atskleidė, kad pedagogų dvasinės vertybės vangiai skinasi kelią į ugdymo realybę tiek turinio plotme, tiek supratimo gelme.

Jeigu viename sakinyje yra nuoroda į šaltinį (pavyzdžiui, netgi tokia forma kaip aukščiau pateiktas pavyzdys), o kitame tos pačios pastraipos sakinyje toliau cituojame tą patį šaltinį minėdami pavardę, metų nurodyti nebereikia.

2009 metais Martišauskienė atskleidė, kad pedagogų dvasinės vertybės vangiai skinasi kelią į ugdymo realybę tiek turinio plotme, tiek supratimo gelme. Martišauskienė taip pat nustatė, kad mokytojų išgyvenimus sunkina mokymosi motyvacija.

Jeigu naudojame pažodinę citatą, citatos pabaigoje reikia nurodyti puslapį/ ius.

As Hackett (2014) points „without a clear understanding for why values are important, the influence of values on behavior should be very weak“ (p. 101).

3.2. Cituojame šaltinį, kurį parašė du autoriai

Jeigu cituojame šaltinį, kurį parašė du autoriai, tuomet visuomet tekste minime abiejų autorių pavardes ir metus. Nurodydami autorių pavardes, tarp jų rašome jungtuką „ir“. Beje, jeigu tekste minime anglų kalba parašyto šaltinio autorių pavardes, tuomet vartojame jungtuką „ir“, o jeigu pavardes nurodome skliausteliuose, tuomet vartojame anglišką jungtuką „&“.

Nekrašas ir Mažeikis (2013) atskleidė, kad...

Tyrimu nustatyta, kad ... (Nekrašas & Mažeikis, 2013).

3.3. Cituojame šaltinį, kurį parašė trys – penki autoriai

Jeigu cituojame šaltinius, kuriuos parašė nuo trijų iki penkių autorių, tuomet cituojant pirmą kartą reikia nurodyti visų autorių pavardes ir metus. Cituojant antrą kartą, nurodoma pirmo autorius pavardė, santrumpa „ir kt.“ arba „et al.“ ir metai.

In another study, ice hockey players who perceived that their coach was competent in motivation (i.e. one of the coaching-efficacy dimensions) reported

more satisfaction with their coach (Myers, Feltz, Maier, Wolfe, & Reckase, 2006).
[cituojant pirmą kartą]

Myers et al. (2006) found... [tą patį šaltinį cituojant antrą kartą]

Nustatyta, kad nesaugiai prieraišūs vaikai turi bendravimo ir elgesio problemų (Van Petegem, Beyers, Brenning, & Vansteenkiste, 2013). [pirmą kartą cituojant]
Taip pat tiriant vaikų ir tėvų prieraišumą nustatyta, kad (Van Petegem et al., 2013). [tą patį šaltinį cituojant antrą kartą]

Jeigu kelių tais pačiais metais parašytų šaltinių pirmieji autoriai sutampa (pavyzdžiui, pirmasis: Balsys, Nekrašas, Šukys, Nendrelė, Povilaitis, 2015, o antrasis: Balsys, Nekrašas, Tarvydas, Vosylius, Galinis, 2015), tuomet visada cituojant šiuos šaltinius reikia nurodyti tiek pirmų autorių pavardžių, kad galima būtų atskirti cituojamus šaltinius.

Tekste nuoroda:

(Balsys, Nekrašas, Šukys ir kt., 2015; Balsys, Nekrašas, Tarvydas ir kt., 2015)

3.4. Cituojame šaltinį, kurį parašė šeši ir daugiau autorių

Jeigu cituojame šaltinius, kuriuos parašė šeši ir daugiau autorių, tuomet jau pirmą kartą cituojant reikia nurodyti pirmo autoriaus pavardę, santrumpą „ir kt.“ arba „et al.“ ir metus.

Tyrimai rodo, kad fizinė agresija būdingesnė vaikinams nei merginoms (Hongling et al., 2002).

Sisteminė mokslinių tyrimų analizė atskleidė, kad vaikščioti skatinančios intervencijos yra vienos dažniausiai taikomų fizinio aktyvumo skatinimo darbe intervencijų (Pilipavičienė ir kt., 2015).

Jeigu kelių tais pačiais metais parašytų šaltinių pirmieji autoriai sutampa (pavyzdžiui, pirmasis: Balsys, Nekrašas, Šukys, Nendrelė, Povilaitis, Valaitis, 2015, o antrasis: Balsys, Nekrašas, Tarvydas, Vosylius, Galinis, Neverauskas, 2015), tuomet visada cituojant šiuos

šaltinius reikia nurodyti tiek pirmų autorių pavardžių, kad galima būtų atskirti cituojamus šaltinius.

Tekste nuoroda:

(Balsys, Nekrašas, Šukys et al., 2015; Balsys, Nekrašas, Tarvydas et al., 2015)

3.5. Referuojame teiginius ar duomenis iš kelių skirtingų šaltinių

Perfrazuodami kartu kelių šaltinių teiginius, paminime juos tokiu eiliškumu, kaip sudarydami literatūros sąrašą, šaltinius atskirdami kabliataškiu.

There has been a wealth of evidence in support of the stability of individuals' attachment characteristics (Allen & Land, 1999; Arend, Gove, & Sroufe, 1979; Sroufe, 1988).

Tyrimai taip pat atskleidė tėvų vaidmenį motyvuojant vaikus sportuoti (Bowker et al., 2009; McCarthy & Jones, 2007; Sanchez-Miguel et al., 2013).

3.6. Cituojamas šaltinis, kuris jau buvo pacituotas

Jeigu norime pacituoti šaltinį, kuris yra cituojamas mūsų analizuojamame šaltinyje, pirmiau tekste arba skliausteliuose reikia nurodyti pirminio šaltinio autorių, o po to antrinio šaltinio autoriaus pavardę ir metus.

...O'Reilly, as cited in Byrne (2008) argues that.

Tyrimai rodo, jog sportuojantys asmenys vadovaujasi egocentriškesniais elgesio sprendimais nei nesportuojantys bendraamžiai (Bredemeier, 2002 –cit. iš Šukys, 2006).

Atkreiptinas dėmesys, kad tokiu atveju literatūros sąrašė turi būti įtrauktas tik antrinis šaltinis, t.y. skaitytas šaltinis (pagal pirmą pavyzdį: Byrne, 2008, pagal antrą: Šukys, 2006). Savaime suprantama, jog rašantysis gali susirasti originalų šaltinį ir jį išanalizuoti. Tačiau ne visuomet gali pavykti rasti originalų šaltinį. Taip pat tokioje situacijoje neteisingai

panaudojus nuorodas, originalių autorių teiginiai gali būti priskirti kitiems autoriams. Pavyzdžiui, pirmuoju atveju nurodžius tik Byrne (2008), O'Reilly mintis priskiriame Byrne.

3.7. Cituojami to paties autoriaus tais pačiais metais publikuoti keli šaltiniai

Jeigu cituojame to paties autoriaus tais pačiais metais publikuotus kelis šaltinius, tuomet prie šaltinio metų reikia pridėti mažąsias raides (a, b). Atkreiptinas dėmesys, kad literatūros sąrašė prie metų taip pat turi būti nurodytos raidės.

Pavardenio (2013a; 2013b) tyrimai atskleidė, kad

3.8. Cituojamų autorių pavardės sutampa, apibendrinami keli to paties autoriaus šaltiniai

Jeigu cituojame šaltinius, kurių autorių pavardės sutampa, tuomet visada reikia nurodyti autoriaus vardo inicialus.

P. Pavardenis (2013) ir G. Pavardenis (2014) atskleidė, kad ...

Jeigu apibendrinami keli skirtingu laiku publikuoti to paties autoriaus šaltiniai, tuomet po pavardės chronologine tvarka nurodome metus, atskirdami juos kableliu.

According to Bandura's (1999, 2002) theory, moral disengagement mechanisms operate together to promote inhumanity in the transactions of everyday life.

3.9. Cituojamas knygos skyrių parašęs autorius

Reikia pažymėti, kad kai kurias knygas sudaro skirtingų autorių parašytų dalių rinkiniai. Nors dažniausiai tokie leidiniai turi vieną ar du sudarytojus, tačiau atskiri skyriai vis

vien turi savo autorius. Todėl cituodami tam tikro skyriaus tekstą, turime nurodyti šį skyrių parašiusį autorių (ne knygos sudarytojo) ir knygos leidimo metus.

Pavyzdžiui, knygos pavadinimas: Handbook of bullying in schools: An international perspective (sudarytojai S. R. Jimerson, S. M. Swearer, & D. L. Espelage, 2010). Cituojame iš skyriaus: Bullying and morality (autoriai Hymel, Schonert-Reichl, Bonanno, Vaillancourt, & Roche Henderson)

Tekste:

Congruent with this definition, bullying is an example of immoral actions because of its repeated harmful intentions and consequences toward someone in a weaker position (Hymel, Schonert-Reichl, Bonanno, Vaillancourt, & Roche Henderson, 2010).

3.10. Šaltinis neturi autoriaus arba jį publikavo organizacija

Kai kurie šaltiniai (dažniausiai nemoksliniai) neturi konkretaus autoriaus. Nors tokie šaltiniai pakankamai reti, tačiau jeigu jį cituojame, tuomet reikia nurodyti šaltinio pavadinimą ir metus.

(The Australian Oxford dictionary, 1999)

Kartais tenka cituoti tokius šaltinius, kurie yra publikuoti atitinkamų organizacijų. Cituojant tokius šaltinius reikia nurodyti organizacijos pavadinimą ir leidinio metus.

Lietuvos sporto informacijos centras (2015)

3.11. Cituojamas šaltinis iš internetinio tinklalapio

Reikia atkreipti dėmesį, kad cituojant iš internetinio tinklalapio, reikėtų laikytis tokių pačių nuorodų taisyklių, t.y. nurodant pavardę ir metus kai perfrazuojame, apibendriname, ir pavardę, metus ir puslapį kai cituojame pažodžiui. Kita vertus, cituojant iš interneto kartais susiduriame su specifiniais atvejais.

Jeigu nėra autoriaus, nurodome pirmus kelis pavadinimo žodžius arba visą pavadinimą.

Šaltinis: Improve indigenous housing now, governments told. (2007). Retrieved from <http://www.architecture.com.au/i-cms?page=10220>

Nuoroda:

(“Improve indigenous housing”, 2007)

Jeigu nėra žinoma šaltinio publikavimo data, tuomet po pavardės nurodoma „n.d.“.

Freizeris (n.d.) pažymi, kad ...

3.12. Papildomos pastabos dėl citavimo ir nuorodų

Tekste neužtenka tik pateikti nuorodas į cituotus šaltinius. Svarbu, kad skaitytojui būtų aišku, kurioje vietoje kokie autoriai cituojami ir koks tekstas yra paties rašančiojo. Neretai būtent tai sukelia keblias situacijas, kurios apsunkina skaitytoją, o kartais netgi sukelia abejones dėl teiginių autorystės. Kartais tai primena rašančiojo neatsakingumą manant, kad svarbu gale teksto „sudėti“ nuorodas tiesiog parodant, kad tai yra kažkieno teiginiai, aš juos perskaičiau. Žemiau pateikiame keletą pavyzdžių, iliustruojančių tinkamą ir netinkamą nuorodų sudarymą. Pirmame pavyzdyje (žr. kairiau) pateikiama situacija, kuomet rašantysis apibendrina skirtingų autorių duomenis ir gale sakinio pateikia nuorodas į tuos šaltinius. Jeigu taip apibendrintume skirtingų autorių analogiškas išvadas apie tam tikrus reiškinius, toks citavimas, kaip parodyta kairiau, būtų priimtinas. Tačiau jeigu apibendriname skirtinguose šaltiniuose pateiktus skirtingus su nagrinėjamu klausimu susijusius aspektus, pateiktas citavimo pavyzdys būtų neteisingas. Visus šiuos tyrimus sieja tik vienas tyrimo aspektas – moralinis pateisinimas (moral diengagement). Tačiau vieni autoriai atskleidė kaip moralinis pateisinimas susijęs su agresija (Pornari & Wood, 2010), kiti patyčių aspektus (Almedia, Correia, & Marinho, 2010; Perren & Gutzwiller-Helfenfinger, 2012; Perren et al., 2012; Thornberg & Jungert, 2013a), dar kiti empatijos skirtumus (Cosetti, & Gibbs, 2009; Hyde et al., 2010) ir t.t. Taigi skirtingi autoriai nagrinėjo skirtingus su moraliniu pateisinimu susijusius klausimus. Todėl teisingas citavimas turėtų atrodyti taip, kaip parodyta dešiniau esančiame pavyzdyje.

As compared to their peers, children with higher moral disengagement display more aggression, including bullying and pro-bullying behavior, as well as less empathy, fewer feelings of guilt regarding behavior transgressions, and less prosocial behavior, including defending victims from bullying behavior (Almedia, Correia, & Marinho, 2010; Bandura et al., 1996; Cosetti, & Gibbs, 2009; Hyde et al., 2010; Perren & Gutzwiller-Helfenfinger, 2012; Perren et al., 2012; Thornberg & Jungert, 2013a).

As compared to their peers, children with higher moral disengagement display more aggression (Pornari & Wood, 2010), including bullying and pro-bullying behavior (Almedia, Correia, & Marinho, 2010; Perren & Gutzwiller-Helfenfinger, 2012; Perren et al., 2012; Thornberg & Jungert, 2013a), as well as less empathy (Cosetti, & Gibbs, 2009; Hyde et al., 2010), fewer feelings of guilt regarding behavior transgressions (Bandura et al., 1996; Perren & Gutzwiller-Helfenfinger, 2012), and less prosocial behavior (Bandura et al., 1996, 2001), including defending victims from bullying behavior (Thornberg & Jungert, 2013a).

Negerai, nes visi tekste pateikti teiginiai priskiriami visiems nurodytiems autoriams.

Gerai, nes aiškiai atskiriama autorystė.

Žemiau pateiktuose kituose pavyzdžiuose iliustruojama panaši situacija. Tačiau šiuo atveju rašto darbo autorius, cituodamas kitų autorių duomenis, bando įterpi savo keliamas prielaidas. Beje, neretai studentams kyla klausimai, ar jie apskritai gali reikšti savo mintis rašydami rašto darbus. Nors tai priklauso nuo rašto darbo pobūdžio, tačiau netgi baigiamuosiuose darbuose studentas gali išsakyti savo poziciją keldamas prielaidas, darydamas apibendrinimus. Tačiau reikia atminti, kad visa tai turi būti pagrįsta kitų mokslininkų teiginiais, tyrimų rezultatais arba savo gautais duomenimis. Taigi žemiau pateiktame pavyzdyje rašantysis kelia prielaidą, kas gali lemti baigusių mokyklą jaunuolių fizinį aktyvumą. Savo prielaidą bandoma pagrįsti tam tikrais tyrimų duomenimis. Viskas būtų gerai, tačiau cituojant prielaidą pagrindžiančius tyrimus nurodomas anksčiau cituotas šaltinis, kuriame nėra pateikiami reikiami duomenys.

Tyrimų duomenys rodo, kad baigus mokyklą jaunuolių fizinis aktyvumas prastėja (Pavardenis, 2013). Galima kelti prielaidą, jog tai lemia nepakankamas savarankiško mankštinimosi įgūdžių ugdymas kūno kultūros pamokose mokykloje. Tai patvirtina tyrimai, kurių duomenys rodo menkas vyresniųjų klasių moksleivių žinias apie mankštinimąsi (Pavardenis, 2013; Nevardenis, 2014).

Tyrimų duomenys rodo, kad baigus mokyklą jaunuolių fizinis aktyvumas prastėja (Pavardenis, 2013). Galima kelti prielaidą, jog tai lemia nepakankamas savarankiško mankštinimosi įgūdžių ugdymas kūno kultūros pamokose mokykloje. Tai patvirtina tyrimai, kurių duomenys rodo menkas vyresniųjų klasių moksleivių žinias apie mankštinimąsi (Nevardenis, 2014).

Blogai, nes duomenys apie nepakankamą jaunuolių fizinį aktyvumą baigus mokyklą priskiriami ir Nevardeniui. Atitinkamai duomenys apie vyresniųjų klasių menkas žinias apie mankštinimąsi priskiriamos ir Pavardeniui.

Gerai, nes aiškiai atskirta autorystė. Taip pat aišku, kad antras sakinytis yra rašančiojo keliama prielaida, kurią norima pagrįsti Nevardenio duomenimis.

4. REIKALAVIMAI BIBLIOGRAFINIAM APRAŠUI, ŠALTINIŲ EILIŠKUMAS

4.1. Šaltinių eiliškumas

Literatūros sąrašas pradedamas naujame lape. Bibliografinės nuorodos išdėstomos abėcėlės tvarka pagal pirmąjį aprašo elementą. Turi būti surašoma visa naudota literatūra ir šaltiniai pagal bibliografinio aprašo sudarymo taisykles. Į literatūros sąrašą negalima įtraukti šaltinių, kuriuos perskaitėte, tačiau jie nebuvo paminėti darbe. Lotyniškais rašmenimis parašyti šaltiniai išdėstomi paprastosios abėcėlės tvarka. Naudoti literatūros šaltiniai, parašyti ne lotyniškais rašmenimis, pateikiami savos abėcėlės tvarka po visų lotyniškųjų. Tai labiausiai taikytina rusų kalba parašytiems šaltiniams, kurie Lietuvoje netransliteruojami¹. Angliškame ar kitokiame nelietuviškame tekste asmenvardžiai rašomi pagal tos kalbos rašybos tradicijas.

Nors literatūros sąrašas sudaromas abėcėlės tvarka (pavyzdžiui, nurodant autoriaus pavardę ir vardų inicialą po pavardės), tačiau būtina atkreipti dėmesį į kai kuriuos aspektus. Toliau pateikti pavyzdžiai remiasi Amerikos Psichologų Asociacijos bendraisiais reikalavimais bibliografinio aprašo sudarymui. Pažymėtina, kad egzistuoja ir kitos (panašiai kaip ir citavimui tekste) literatūros sąrašo sudarymo sistemos (Vankuverio, Harvardo ir kt.). Tačiau sudarant rašto darbų literatūros sąrašą reikia remtis būtent žemiau pateiktais pavyzdžiais.

Jeigu rašto darbe cituoti keli šaltiniai, prasidedantys ta pačia pavarde, literatūros sąrašė jie pateikiami chronologiškai pradėdant nuo senesnio.

Nevardenis, V. (2010).

Nevardenis, V. (2014).

Jeigu to paties autoriaus, tų pačių metų šaltiniai yra keli, būtina literatūros sąrašė ir tekste prie metų pažymėti raides, pvz.: 1990a, 1990b ir t.t. Pirmesnis literatūros sąrašė pateikiamas šaltinis su raide „a“. Beje, kuriam šaltiniui priskirti „a“ ir „b“ raides? Kadangi autoriaus pavardė, vardo inicialai ir metai sutampa, reikia atsižvelgti į šaltinių pavadinimų pradžios raides. Pavyzdžiui, jeigu vienas straipsnis prasideda žodžiu „Moksleivių“, o kito straipsnio atitinkamai žodžiu „Sportininkų“, „a“ raidė priskiriama (tuo pačiu ir pirmumas literatūros sąrašė) šaltiniui, kurio straipsnio pavadinimas prasideda žodžiu „Moksleiviai“, nes

¹ Vadovaujantis reglamentu literatūros sąrašas turi būti sunumeruotas

„M“ raidė pagal abėcėlę pirmesnė nei „S“.

Jeigu sutampa šaltinio autoriaus pavardė ir metai, tačiau autoriai nėra tie patys, tuomet šaltinių pirmumas literatūros sąrašė priklauso nuo vardo inicialo, t.y. kurio autoriaus vardo raidė pirmesnė pagal abėcėlę).

Nevardenis, I. (2014).

Nevardenis, K. (2014).

Jeigu skirtingų šaltinių pirmas autorius sutampa, pirmiausia literatūros sąrašė pateikiamas tas, kuriame pirmasis autorius yra vienas nekreipiant dėmesio į šaltinio metus.

Nevardenis, V. (2009).

Nevardenis, V., Vardenis, J., ir Pavardenis, B. (2001).

Jeigu sutampa tais pačiais metais publikuoto šaltinio pirmas ar antras autoriai, eiliškumas literatūros sąrašė priklauso nuo antrojo (jei pirmų pavardės ir vardai sutampa) ar trečiojo (jei ir antrųjų autorių pavardės ir vardai sutampa) autoriaus pavardės pirmosios raidės, t.y. pirmumas pagal abėcėlę.

Nevardenis, V., Vardenis, R., ir Pavardenis, K. (2009).

Nevardenis, V., Vardenis, R., ir PRAudenis, B. (2001).

Jeigu šaltinis parašytas iki šešių autorių, jų visų pavardės ir vardų inicialai nurodomi. Jeigu šaltinis parašytas aštuonių ir daugiau autorių, nurodoma pirmų šešių autorių pavardės ir vardų inicialai, po to daugtaškis ir paskutinio autoriaus pavardė ir vardo inicialai (Pavardė, V., Pavardė, V., Pavardė, V., Pavardė, V. Pavardė, V., Pavardė, V., ... Pavardė, V. (Metai).

Pilnas autorių kolektyvas: Sohrabi, H. R., Weinborn, M., Badcock, J., Bates, K. A., Clarnette, R., Trivedi, D., Verdile, G., Sutton, T., Lenzo, N. P., Gandy, S. E., Martins, R. N.

Sohrabi, H. R., Weinborn, M., Badcock, J., Bates, K. A., Clarnette, R., Trivedi, D., ...
Martins, R. N. (2011).

Jeigu šaltinis neturi autoriaus, jo vieta literatūros sąrašė priklauso nuo pavadinimo (būtent tokiais atvejais vietoj autoriaus šaltinis pradedamas jo pavadinimu) pirmos raidės eiliškumo pagal abėcėlę.

Atkreiptinas dėmesys, kad literatūros sąrašas sudaromas, kaip jau minėta, abėcėline tvarka. Taigi jokių būdų nereikia atskirai išskirti knygų, po to straipsnių, po to internetinių šaltinių. Literatūros sąrašė išskiriami šaltiniai tik jei jie parašyti kitais rašmenimis, pavyzdžiui ne lotyniškais, o kirilica (analogiškai jeigu kinų, gruzinų kalbomis ir pan.). Tačiau netgi jeigu rašto darbe panaudoti įvairiais rašmenimis parašyti šaltiniai, literatūros sąrašas pateikiamas vienas. Tiesiog pateikus paskutinį lotyniškais rašmenimis parašytą šaltinį, sekantis bus kitais rašmenimis (pavyzdžiui, kirilica) parašytas šaltinis pagal tos kalbos abėcėlę.

4.2. Bibliografinio aprašo pateikimo pavyzdžiai

Žemiau pateikiama konkretūs pavyzdžiai kaip turėtų būti pateikiama bibliografinė cituotų šaltinių informacija literatūros sąrašė. Šie pavyzdžiai atitinka Amerikos Psichologų Asociacijos reikalavimus literatūros sąrašo sudarymui.

Knygos

Spausdinta knyga: Pavardė, V. V., Pavardė, V. V. (Metai). *Knygos antraštė: paantraštė*.
Leidimo vieta: Leidyklos pavadinimas.

Šukys, S. (2012). *Socialinių mokslų tyrimų etikos problemos*. Kaunas: Smaltija.

Kolektyvinis autorius: Kolektyvinis autorius. (Metai). *Knygos antraštė: paantraštė*.
Leidimo vieta: Leidyklos pavadinimas.

Lietuvos statistikos departamentas. (1991). *Lietuvos statistikos metraštis*. Vilnius:
Informacijos ir leidybos centras.

Neidentifikuotas autorius: *Antraštė*. (Metai). Leidimo vieta: Leidyklos pavadinimas.

Lietuvos Respublikos Konstitucija. (1996). Vilnius: Lietuvos informacijos centras prie
Teisingumo ministerijos.

Knygos dalis: Pavardė, V. V. (Metai). Knygos dalies antraštė. V. Pavardė, V. Pavardė (red.). *Knygos antraštė* (puslapiai). Leidimo vieta: Leidyklos pavadinimas. (Jeigu angliškas šaltinis, prieš sudarytojų pavardę/ es rašomas „In“.)

Bjork, R. A. (1989). Retrieval Inhibition as an Adaptive Mechanism in Human Memory. In H. L. Roediger, F. I. M. Craik (Eds.). *Varieties of Memory & Consciousness* (pp. 309–330). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Elektroninė knyga: Pavardė, V. (Metai). *Knygos antraštė* [žiūrėta metai, mėnuo, diena]. Prieiga internetu: <http://xxxxxxxxxxxxxxxx>.

Rutkauskienė, D. (2003). *Nuotolinis mokymasis* [žiūrėta 2010 m. lapkričio 9 d.]. Prieiga internetu: <http://www.lvu.lt/e-mokymasis.html>.

Spausdintos knygos elektroninė versija: Pavardė, V. (Metai). Knygos antraštė [formatas]. Prieiga per internetą: <http://xxxxxxxxxxxxxxxx>.

Bhattacharjee, A. (2012). Social Science Research: Principles, Methods, and Practices [Adobe Digital Editions versijon]. Prieiga internetu: http://scholarcommons.usf.edu/oa_textbooks/3

Straipsnis moksliniame žurnale

Straipsnis žurnale neturinčiame DOI kodo: Pavardė, V. V., Pavardė, V. (Metai). Straipsnio antraštė. *Žurnalo antraštė, tomas* (numeris), puslapiai.

Sapieja, K. M., Dunn, J. G. H., & Holt, N. L. (2011). Perfectionism and perceptions of parenting styles in male youth soccer. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 33(2), 20-39.

Straipsnis žurnale turinčiame DOI kodą: Pavardė, V. V., Pavardė, V. (Metai). Straipsnio antraštė. *Žurnalo antraštė, tomas*, puslapiai. Straipsnio doi numeris: doi:xxxxxxxxxxxxxxxx

Teymoori, A., & Shahrazad, W. (2012). Relationship between mother, father, and peer attachment and empathy with moral authority. *Ethics and Behavior*, 22, 16–29. doi:10.1080/10508422.2012.638820.

Reikia atkreipti dėmesį, kad jeigu straipsniui (ar kitam šaltiniui) yra priskirtas DOI kodas, literatūros sąrašė jį privaloma nurodyti. Žemiau pateiktas pavyzdys, kuriame iliustruojama kaip galima rasti šį kodą. Pateiktame elektroninės straipsnio versijos pirmame puslapyje viršuje kairėje trečioje eilutėje nurodytas šis kodas: DOI 10.2224/sbp.2010.38.3.347. Kadangi šį kodą sudaro nemažai skaitmenų su raidėmis, siekiant nesuklysti patariama geriau jį nukopijuoti, o ne perrašinėti.

SOCIAL BEHAVIOR AND PERSONALITY, 2010, 38(3), 347-356
© Society for Personality Research (Inc.)
DOI 10.2224/sbp.2010.38.3.347

ATTACHMENT AND SOCIAL BEHAVIORS IN THE PERIOD OF TRANSITION FROM PRESCHOOL TO FIRST GRADE

SERDAL SEVEN
Muş Alparslan University, Muş, Turkey

Paveikslas 4. Elektroninės mokslinio straipsnio versijos pirmas puslapis.

Kartais DOI kodas straipsnio elektroninėje versijoje nėra nurodomas. Tai dar nereiškia, kad toks kodas nėra suteiktas (atkreiptinas dėmesys, kad ne visi moksliniai šaltiniai turi tokius kodus). Todėl galima pasinaudoti internetine prieiga www.crossref.org, kurioje į paieškos lauką (Metadata search) įvedę straipsnio pavadinimą ar jo autorių galime patikrinti ar šaltinis turi DOI kodą.

Elektroninis straipsnis internete neturintis DOI kodo: Pavardė, V. V., Pavardė, V. (Metai). Straipsnio antraštė. *Žurnalo antraštė*, tomas,, puslapiai, Prieiga internetu: <http://xxxxxxxxxxxxxxxx>

Thomas, K., & Bosch, B. (2005). An exploration of the impact of chronic fatigue syndrome and implications for psychological service provision. *E-Journal of Applied Psychology: Clinical Section*, 1, 23-40. Prieiga internetu: <http://ojs.lib.swin.edu.au/index.php/ejap/article/download/4/13>

Sillick, T. J., & Schutte, N. S. (2006). Emotional intelligence and self-esteem mediate between perceived early parental love and adult happiness. *E-Journal of Applied Psychology*, 2, 38-48. Retrieved from <http://ojs.lib.swin.edu.au/index.php/ejap>

Reikia atkreipti dėmesį, jog kai kurie straipsniai naudojami iš duomenų bazių, neturi DOI kodo. Jeigu yra tokio straipsnio analogiškas spausdintas variantas, sudarant bibliografinį sąrašą laikomės pirmo pavyzdžio taisyklių. Jeigu nesame užtikrinti, kad spausdinta versija sutampa, arba apskritai abejojame, ar tokia egzistuoja, užtenka nurodyti duomenų bazės pavadinimą (nebūtina nurodyti viso internetinio adresą).

Straipsnis konferencijos medžiagoje

Publikuoti konferencijų straipsniai: Pavardė, V. (Metai). Straipsnio antraštė. *Leidinio pavadinimas* (puslapiai). Leidimo vieta: Leidyklos pavadinimas.

Jucevičius, R. (1992). Valdymo reorganizavimo prielaidos. *Vadyba ir rinkos ekonomika: tarptautinės konferencijos pranešimo medžiaga* (p. 15–19). Kaunas: Technologija.

Večkienė, N., Žalienenė, I., ir Žalys, L. (1998). Ekonominis švietimas — asmenybės ugdymo veiksnys. *Asmenybės ugdymo edukologinės ir psichologinės problemos: respublikinės moksl. konferencijos medžiaga* (p. 159–163). Kaunas: LKKI.

Nepublikuoti rankraščiai

Mokslinis straipsnis pateiktas žurnalo redakcijai, tačiau dar nepublikuotas: Pavardė, V. (Metai). Straipsnio antraštė. Pateiktas spaudai (nereikia nurodyti žurnalo pavadinimo).

Sukys, S. Majauskiene, D., Dumcienė, A. (2014). The effects of 3-year integrated Olympic education programme on adolescents' prosocial behaviours. Pateiktas spaudai.

Disertacijos ir magistro baigiamieji darbai

Disertacija ir magistro baigiamasis darbas iš duomenų bazės: Pavardė, V. (Metai). *Disertacijos ar magistro baigiamojo darbo pavadinimas* (Daktaro disertacija ar magistro baigiamasis darbas). Prieiga prie duomenų bazės.

Maciulevičienė, E. (2013). Kauno m. vidutinio amžiaus gyventojų pozicijos kaita dėl fizinio aktyvumo laisvalaikiu (Daktaro disertacijos santrauka). Prieiga internetu: <https://aleph.library.lt>

Karkauskaitė, r. (2013). Paauglių vertybinių orientacijų, empatijos ir prosocialaus elgesio ypatumai bei tarpusavio ryšys (Magistro baigiamasis darbas). Prieiga internetu: <https://aleph.library.lt>

Tyrimų ataskaitos

Publikuota tyrimo ataskaita: Pavardė, V. (Metai). *Ataskaitos antraštė* (tyrimo užsakovas). Leidimo vieta: Leidyklos pavadinimas

Merkys, G., Urbonaitė–Šlyžiuvenė, D., Balčiūnas, S., et al. (2003). *Mokyklų tinklo pertvarkos ir moksleivių vežiojimo būklė: kiekybinis ir kokybinis tyrimas* (Švietimo ir mokslo ministerijos užsakomojo tyrimo ataskaita). Kaunas: KTU Socialinių tyrimų laboratorija.

Šukys, S. (2010). *Mokinių elgesio nepasitenkinimą sukeliančiose situacijose mokykloje ypatumai ir mokytojų savijauta* (Kauno rajono švietimo centro užsakomojo tyrimo ataskaita). Kaunas: LKKA.

Tyrimo ataskaita organizacijos tinklapyje: Pavardė, V. (Metai). *Ataskaitos antraštė* (tyrimo užsakovas). Leidimo vieta: Leidyklos pavadinimas

Merkys, G., Balčiūnas, S., Urbonaitė-Šlyžiuvienė, D., Kalinauskaitė, R., ir Merkienė, R. (2006). Tęstinis tyrimas: *mokinių vežiojimo pokyčiai pertvarkant mokyklų tinklą. Mokinių vežiojimas kaip švietimo stebėsenos objektas*. Peržiūrėta Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapyje:
https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Veziojimas_ATASKAITA.pdf

5. REIKALAVIMAI LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ PATEIKIMUI

5.1. Lentelių sudarymas

Lentelių ir paveikslų tikslas - padėti skaitytojui lengviau suvokti pateikiamą informaciją. Lentelėse yra galimybė susisteminti tyrimo duomenis remiantis palyginamumo principu. Lentelės padeda skaitytojui visapusiškai apžvelgti galimus duomenų tarpusavio ryšius ir nesunkiai išvelgti dėsningumus ar požymių skirtumus. Tinkamai sudaryta lentelė neturi tiesiogiai atkartoti pagrindinio teksto. Apskritai lentelėje pateikiama informacija neturi atkartoti tekste pateikiamos informacijos. Atitinkamai pagrindinis tekstas neturi tiesiogiai ir smulkmeniškai atpasakoti lentelės duomenų. Jeigu pagrindinė informacija konkrečiai perteikiama tekstu, reikia pagalvoti, ar apskritai reikalinga lentelė. Pateikiant duomenis lentelėse, tekste belieka paaiškinti, kokią apibendrintą informaciją pateikia lentelė, kokio pobūdžio informacijos ieškoti joje. Taigi kiekviena lentelė turi sąsają su pagrindiniu tekstu. Kita vertus, lentelėse ar paveikluose pateikta informacija neturi dubliuoti tekste pateiktos informacijos. Jeigu norima pateikti informaciją lentelėse, reikia atsižvelgti į jų sudarymui keliamus reikalavimus.

Lentelėse turi būti aiškiai įvardinta, kokie požymiai (kintamieji, dimensijos ir pan.) pateikiami, kokie dydžiai naudojami (absoliutūs dydžiai, santykiniai dydžiai ir pan.). Taip pat turi būti aišku, kokie matavimo vienetai naudojami ir kokia jų prasmė. Teksto, skaičių, simbolių dydis turi būti ne mažesnis nei 8pt ir ne didesnis nei 12pt.

Jeigu vartojami sutrumpinimai, jie turi būti paaiškinti (išskyrus visuotinai pripažįstamus, tokius kaip kg, val., min, ar km). Pastabos rašomos po lentele po žodžio „*Pastaba.*“.

Statistinio patikimumo įverčiai pastabose rašomi pradedant žvaigždute (* $p < 0,01$.)

Kiekviena lentelė turi turėti pavadinimą, kuris pateikiamas virš paaiškinamos lentelės. Jis yra lygiuojamas pagal kairiąją puslapio paraštę ir rašomas kursyvu. Teksto dydis toks pat kaip ir pagrindinio teksto, t.y. Times New Roman 12pt. Normal. Kiekviena lentelė turi būti sunumeruota. Lentelės numeris rašomas arabiškais skaičiais. Pirmą rašomas numeris ir, padarius vieno simbolio tarpą, rašomas žodis „lentelė“ ir dedamas taškas (numeris ir žodis „lentelė“ rašomas paryškintu šriftu). Padarius vieno simbolio tarpą rašomas lentelės pavadinimas pradedant pirma didžiąja raide².

² Remiantis Amerikos Psichologų Asociacijos reikalavimais, pirmą rašomas žodis „Lentelė“ ir, padarius vieno simbolio tarpą, jos numeris (Lentelė 2). Naujoje eilutėje žemiau rašomas lentelės pavadinimas. Tačiau šiame leidinyje nurodant lentelės numerį ir pavadinimą pateikiame šalies rašto darbuose labiau įprastą lentelių pavadinimų žymėjimo tvarką.

Visoms lentelėms suteikiamas numeris pagal jų eiliškumą tekste. Tik jeigu tekste yra pateikiamos kelios logiškai tarpusavyje susijusios lentelės, sekančios viena po kitos, tuomet, siekiant pabrėžti juose pateikiamų duomenų tęstinumą, lentelės gali būti numeruojamos prie numerio pridėdant raidę (pvz.: Lentelė 1a, Lentelė 1b).

Amerikos Psichologų Asociacijos reikalavimai nurodo, kad pateikiant lenteles prieduose, tekste prieš lentelės numerį rašoma priedo didžioji raidė (pvz.: Lentelė A1, Lentelė B2).

Kiekvienas lentelės stulpelis, tame tarpe paantraštinis (po-stulpelis) ir kamieninis (kairiausiai esantis stulpelis) stulpeliai, turi turėti antraštę.

Komentuojant lenteles galima naudoti dvejopas nuorodas į jas. Jeigu nuoroda į lentelę yra logiška sakinio dalis, nukreipianti skaitytoją į lentelę, galima rašyti „Kaip parodyta 3 lentelėje, sportuojantys moksleiviai....“. Taip pat gali būti rašoma „Berniukų ir mergaičių nerimas pamokų metu parodytas 3 lentelėje“. Kitais atvejais galima trumpiau pateikti nuorodą į lentelę, pavyzdžiui, „Sportuojančių moksleivių žinios apie sveiką gyvenseną yra geresnės nei fiziškai pasyvių bendraamžių (žr. 3 lentelę).

Pateiksime keletą lentelių sudarymo pavyzdžių pagal Amerikos Psichologų Asociacijos reikalavimus. Pirmoje lentelėje pateikti koreliacijos tarp tyrimo kintamųjų rezultatai. Jeigu lentelėje naudojamos kintamųjų santrumpos, jos turi būti paaiškintos po lentele. Taip pat turi būti nurodyti statistinio reikšmingumo lygmenys.

1 lentelė. *Olimpinių vertybių ir elgesio sportinėje veikloje aprašomosios statistikos ir koreliacijos duomenys*

Subskalės	1	2	3	4	5	6
1. ŽOV						
2. SOD	.58**					
3. ATS	.67**	.63**				
4. ANS	.22**	.34**	.22**			
5. PK	.28**	.14**	.32**	-.10**		

Note. ŽOV - žmogiškosios su Olimpizmu susijusios vertybės, SOD - socialinės su Olimpizmu susijusios dorybės, ATS - asmeninis tobulumo siekimas, APS - asmeninės naudos siekimas, PK – prosocialus elgesys su komandos draugais. * $p < .05$, ** $p < .01$.

Antroje lentelėje pateikti dviejų grupių (mergaičių ir berniukų) vidurkių palyginimo duomenys. Reikia atkreipti dėmesį, kad lentelėje statistinio reikšmingumo lygmuo p gali būti pateiktas atskirame stulpelyje dešinėje. Tokiu atveju žvaigždučių naudoti nereikia.

2 lentelė. Moksleivių prierašumas su tėvais ir bendraamžiais pagal lytį

Prierašumas	Mergaitės		Berniukai		t
	V	SP	V	SP	
Pasitikėjimas tėvais	23,85	(3,34)	24,20	(3,02)	-2,14*
Bendravimas su tėvais	16,69	(3,10)	16,59	(2,85)	0,16
Atitolimas nuo tėvų	16,37	(2,57)	16,87	(2,54)	-3,42***
Bendras priešaišumas su tėvais	24,15	(4,91)	23,95	(4,66)	0,69

Pastaba. * p < 0,05; ** p < 0,001.

Trečioje lentelėje pateikti dispersinės analizės (ANOVA) duomenys. Kadangi papildomai atlikta *Post hoc* analizė, skirtumai tarp atskirų grupių nurodomi raidėmis (^{a, b, c, n}). Tokiu atveju būtina po lentele pateikti paaiškinimus.

Table 3

Age and anthropometric characteristics of participants by group

Characteristics	Non-athletes (n = 207)		Total Group of Athletes (n = 169)		Team Sport Athletes (n = 35)		Strenght- power Athl- etes (n = 64)		Endurance Athletes (n = 70)	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Age, yr.	24.2	4.2	23.4	3.5	22.8	3.3	23.5	3.6	23.4	3.8
Height, cm	180.4 ^a	5.8	181.4	5.8	187.5	8.1	180.4 ^a	6.3	179.5 ^a	5.5
Body mass, kg	77.3 ^c	11.1	77.1	10.8	81.4 ^{n,c}	9.1	81.4 ^{n,c}	12.2	71.0	6.9
Body Mass Index, kg / m ²	28.8 ^{b,c}	3.0	23.3	2.4	23.1 ^c	1.5	25.0 ^c	2.8	22.0 ^b	1.6

Note. – ⁿDifferent from non-athletes, p<.05; ^aDifferent from team sport athletes, p<.001; ^bDifferent from strenght-power athletes, p<.001; ^cDifferent from endurance athletes, p<.001. Adapted from Personality traits and exercise capacity in male athletes and non-athletes (p. 149), by R. Malinauskas, A. Dumciene, G. Mamkus, & T. Venckunas, 2014, *Perceptual & Motor Skills*, 118, 145-161. Adapted with permission of authors.

Ketvirtoje lentelėje pateikti dispersinės analizės duomenys (taikyta General Linear Model). Lentelėje pirmoje kolonėlėje iš dešinės nurodytos efekto dydžio reikšmės.

4 lentelė. Aprašomosios statistikos ir dispersinės analizės lyginant sportuojančių grupes rezultatai

Kintamieji	Sportininkai su negalia (n = 34)		Sportininkai (n = 51)		F (1, 83)	η^2
	V	SP	V	SP		
Antisocialus elgesys	2,05	0,66	2,86	0,76	25,52*	,24
Moralinis pateisinimas	3,13	0,98	4,17	0,90	25,61*	,24
Empatija	3,41	0,53	3,33	0,48	0,51	,01
Pyktis	0,35	0,72	0,43	0,70	0,25	,00
Nerimas	1,01	0,74	1,27	1,01	1,63	,02
Nusimynimas	0,21	0,50	0,11	0,24	1,29	,02

Pastaba. * <0,05.

Keletas klausimų rašančiajam:

- Ar tikrai lentelė reikalinga?
- Ar lentelė turi pavadinimą?
- Ar lentelės stulpeliai, paantraštiniai ir kamieniniai stulpeliai turi antraštes?
- Ar visos lentelės sudarytos laikantis vienodo stiliaus?
- Ar visi sutrumpinimai, simboliai yra paaiškinti?
- Ar visi patikimumo rodikliai nurodyti?
- Ar visos vertikalios linijos panaikintos?
- Jeigu panaudota lentelė iš kito šaltinio, ar teisingai cituojama?
- Ar yra nuoroda į lentelę tekste?

5.2. Paveikslų sudarymas

Paveikslai naudojami siekiant iliustruoti gautus tyrimo duomenis. Tačiau patartina į tekstą paveikslus dėti tik jeigu jie iliustruoja kokią nors tyrimo autoriaus/-ių nustatytą tendenciją, dėsningumą, perteikia teorinę struktūrą ir pan. Taip pat paveikslą reikia lygiagrečiai komentuoti tekste. Kita vertus, tekste neturi būti dubliuojama paveiksle pateikiama informacija. Komentuojant paveikslą reikėtų laikytis tokių pačių taisyklių, kokių laikomės komentuodami lenteles.

Paveikslų, kaip ir lentelių, sudarymui keliami reikalavimai. Paveikslas turi turėti pavadinimą. Paveikslai taip pat turi būti numeruojami. Tačiau pavadinimas rašomas paveikslo apačioje, pradedant paveikslo numeriu ir, praleidus vieną simbolį, rašant santrumpą „pav.“ (numeris ir santrumpa rašoma paryškintu šriftu). Po to toje pačioje eilutėje pradedant didžiąja raide rašomas paveikslo pavadinimas (centruojant)³.

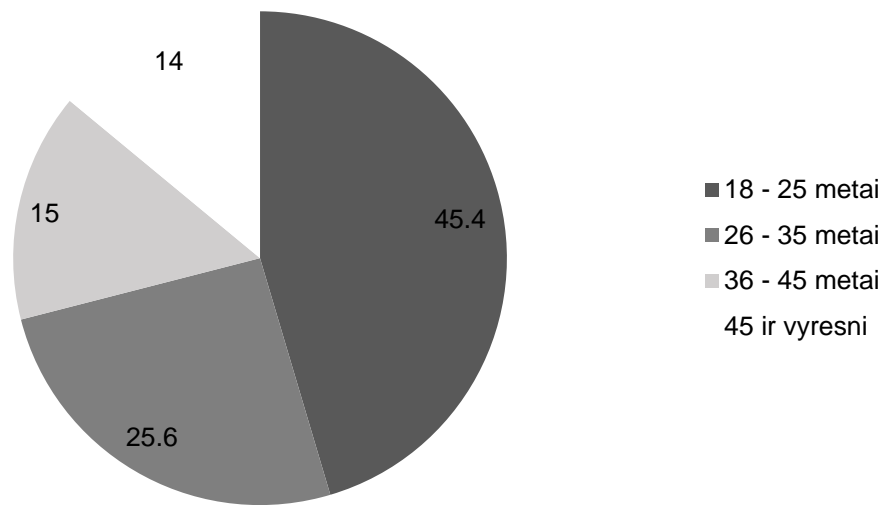
Paveikslai neprivalo būti spalvoti. Kaip pažymi Merkys, Vaitkevičius ir Urbonaitė-Šlyžiuvienė (2004) „santūrumas, taupumas, netgi savotiškas grafinės išraiškos priemonių asketizmas yra pagrindinis tradiciškai nusistovėjęs estetinis principas, kuriuo remiantis yra apipavidalinami paveikslai akademinuose leidiniuose“ (p. 139). Atitinkamai nereikalingas paveikslų šešėliavimas, ryškių spalvų naudojimas, pasukimas ir vaizdavimas iš vadinamosios $\frac{3}{4}$ pozicijos. Visa tai nėra būtina, nes labai lengvai gali tapti informacinėmis šiukšlėmis. Kita vertus, tai nereiškia, jog negalima naudoti spalvų. Jos gali būti naudojamos, jei atskleidžia esminę informaciją. Tačiau spalvos nerekomenduojamos, kai atlieka tik savaip suprantamą estetinę funkciją.

Reikia pažymėti, kad duomenys gali būti pavaizduoti skrituline, linijine, juostine, žiedine, radaro principo, duomenų sklaidos diagrama. Ne visos jos moksliniame tekste dažnai naudojamos. Kita vertus, visų jų sudarymui keliami atitinkami reikalavimai.

Skritulinė diagrama. Skritulinės diagramos vaizduoja vienos duomenų sekos elementų dydį proporcingai su elementų suma. Skritulinėje diagramoje duomenų elementai rodomi kaip viso skritulio procentinės dalys. Reikia atkreipti dėmesį, kad skritulinėje diagramoje neturėtų būti pateikta daugiau kaip penkių kintamųjų sklaida. Kintamųjų išdėstymas diagramoje turi prasidėti nuo 12 val. žymos ir išdėstytas pagal laikrodžio rodyklę

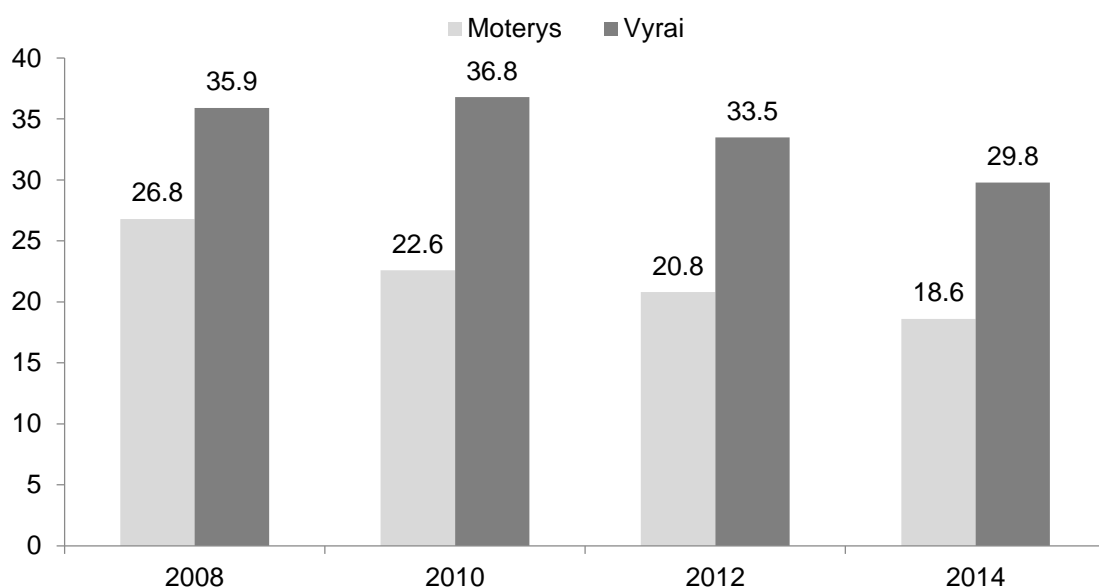
³ Remiantis Amerikos Psichologų Asociacijos reikalavimais, pirma rašomas žodis „Paveikslas“, po to jo numeris ir pradedant didžiąja raide rašomas paveikslo pavadinimas (*Paveikslas 1. Paveikslo pavadinimas (lygiuojama pagal kairią).*

nuo didžiausio iki mažiausio. Be to, kintamųjų spalvos seka nuo tamsiausios iki šviesiausios (didžiausias kintamasis turėtų būti tamsiausias).

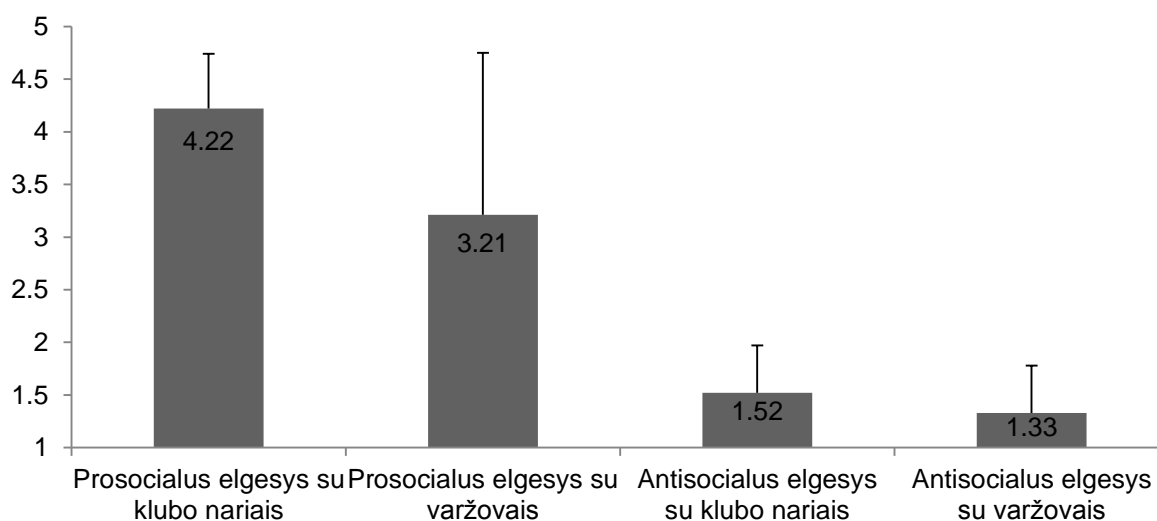

1 pav. Apklausoje dalyvavusių sporto sferos darbuotojų procentinis pasiskirstymas pagal amžiaus grupes

Juostinės diagramos. Juostinės diagramos vaizduoja atskirų elementų lyginimą. Paprastai horizontaliojoje ašyje išdėstomi kategoriniai kintamieji, o vertikaliojoje ašyje - reikšmės. Pažymėtina, kad juostinėje diagramoje yra tarpai tarp stulpelių. Jeigu tarp stulpelių nėra tarpų, toks duomenų vaizdavimas vadinamas histograma.

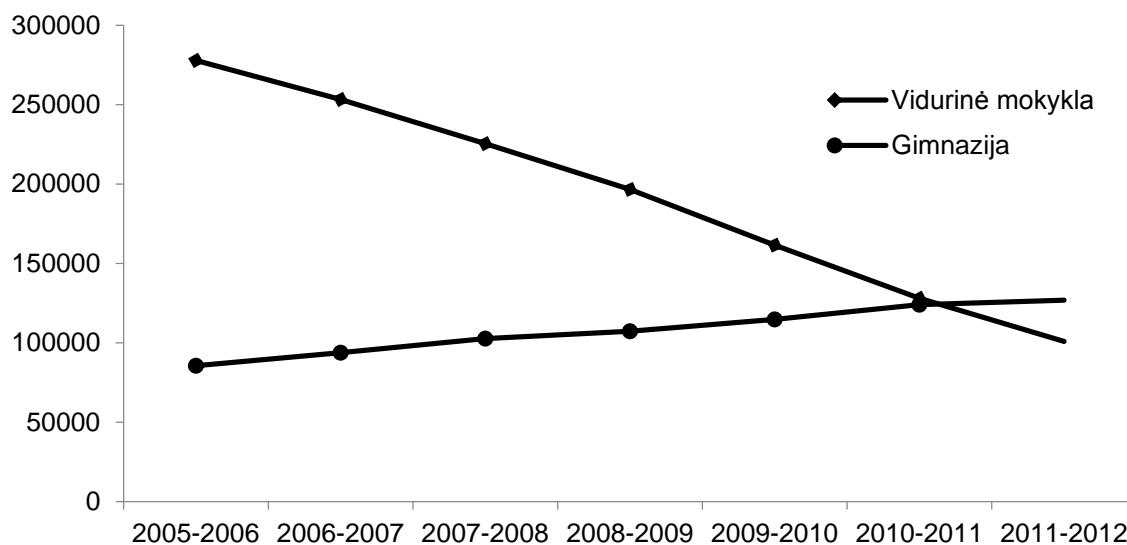

2 pav. Fiziškai pasyvių gyventojų procento pokytis pagal lytį

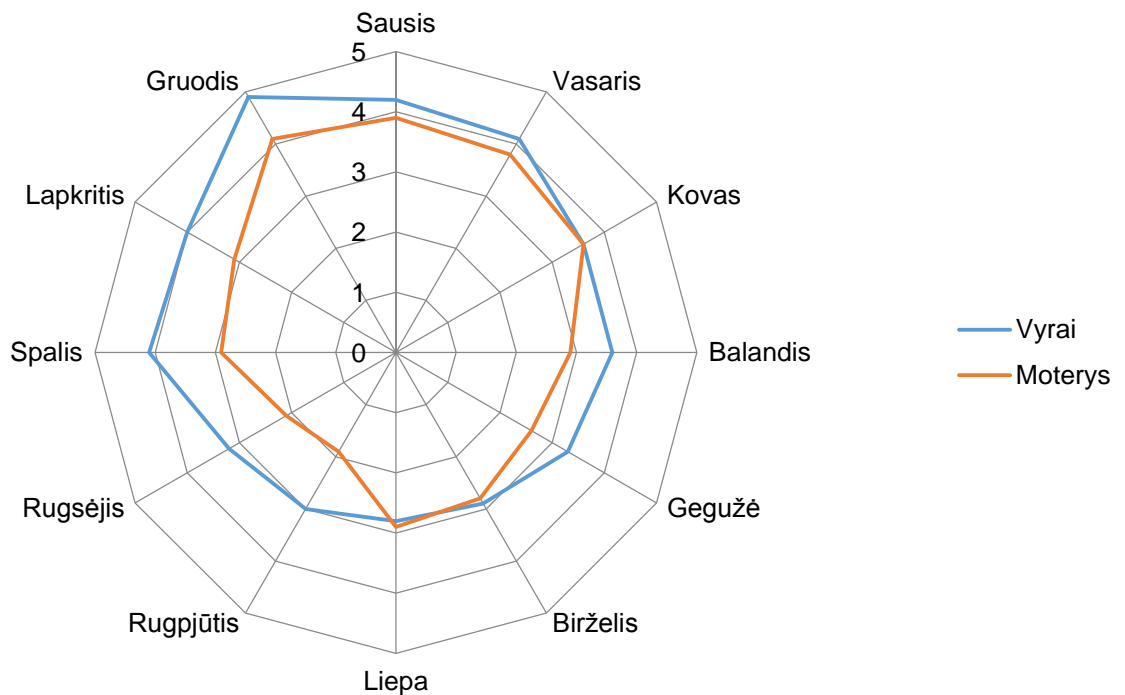
3 pav. Sportuojančių paauglių moralinio elgesio sportinėje veikloje raiška (vidutiniai balai)

Linijinė diagrama. Linijinėmis diagramomis galima vaizduoti tęstinius duomenis per tam tikrą laikotarpį, nustatytą įprastoje skalėje. Todėl tokios diagramos tinka norint pavaizduoti duomenų tendencijas lygiais intervalais. Linijinėje diagramoje kategorijos duomenys lygiai paskirstomi horizontaliojoje ašyje, o visi reikšmių duomenys lygiai paskirstomi vertikaliojoje ašyje.

4 pav. Mokinių skaičiaus kaita vidurinėse mokyklose ir gimnazijose 2005-2011 m. Lietuvos švietimas skaičiais 2012. Bendrasis ugdymas. (2012). Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras.

Radaro principo diagrama. Radaro principo diagramos, rodomos su atskirų duomenų taškų žymekliais arba be jų, vaizduoja reikšmių pokyčius siejant su centriniu tašku. Duomenų reikšmės atidedamos nuo centro spindulinėse kategorijų ašyse. Linijomis jungiami vienos sekos duomenų vaizdai. Geriau rodo, ar leidžia palyginti ne individualias, o visas susijusias duomenų sekos reikšmes.

5 pav. Skirtingais mėnesiais vyrų ir moterų praleidžiamas laikas žiūrint televizorių (val. per parą)

Keletas klausimų rašančiajam:

- Ar tikrai paveikslas reikalingas?
- Ar paveikslas yra paprastas, aiškus, nėra bereikalingų detalių?
- Ar duomenys paveiksle pateikti aiškiai?
- Ar matavimo skalė aiški?
- Ar tekstas paveiksle aiškiai įskaitomas?
- Ar tokio paties tipo duomenims pavaizduoti naudojamuose paveiksluose nurodytos tos pačios matavimo skalės?
- Ar visi paveikslai sunumeruoti?
- Ar yra nuoroda į lentelę tekste?

6. REIKALAVIMAI PRIEDAMS

Prieduose pateikiama informacija, kuri gali apkrauti pagrindinį tekstą. Pavyzdžiui, prieduose gali būti pateikiami naudotų klausimynų pavyzdžiai, detalūs naudotos aparatūros aprašymai, įvairios schemos, nuotraukos. Rašto darbe gali būti ne vienas priedas. Tačiau visuomet tekste turi būti nuorodos į priedus. Jeigu darbe yra tik vienas priedas, jo nebūtina numeruoti. Tačiau jeigu yra daugiau negu vienas priedas, jie turi būti numeruojami (pvz., 1 priedas, 2 priedas). Amerikos Psichologų Asociacijos reikalavimuose nurodoma, kad priedai turėtų būti numeruojami raidėmis: Priedas A, Priedas B.

7. KITOS CITAVIMO SISTEMOS (VANKUVERIO SISTEMA)

Vankuverio citavimo Sistema dažniausiai naudojama biomedicinos srities moksliniuose darbuose. Literatūros šaltiniai dėstomi pagal citavimo eiliškumą tekste (tik ne pagal abėcėlę). Literatūros šaltinį cituojant tekste pirmą kartą, skliaustuose nurodomas jo numeris arabišku skaičiumi, pvz., (1). Literatūros sąrašė reikia nurodyti visus publikacijos autorius. Jei cituojamas tik elektroniniu formatu publikuotas straipsnis, pabaigoje būtina nurodyti tikslų elektroninį adresą. Žemiau pateikiame keletą pavyzdžių kaip sudaromas naudotų šaltinių bibliografinis aprašas

Mokslinis straipsnis

Mokslinis straipsnis moksliniame žurnale

1. Rose ME, Huerbin MB, Melick J, Marion DW, Palmer AM, Schiding JK, et al. Regulation of interstitial excitatory amino acid concentrations after cortical contusion injury. *Brain Res.* 2002;935(1-2):40-6.

Mokslinis straipsnis iš pilnatekstės duomenų bazės

2. Palsson G, Hardardottir KE. For whom the cell tolls: debates about biomedicine (1). *Curr Anthropol* [serial online]. 2002 [cited 2005 Jun 30];43(2):271+. Available from: Academic OneFile. <http://find.galegroup.com>.

Mokslinis straipsnis kai autorius organizacija

3. Diabetes Prevention Program Research Group. Hypertension, insulin, and proinsulin in participants with impaired glucose tolerance. *Hypertension.* 2002;40(5):679-86.

Knyga

4. Murray PR, Rosenthal KS, Kobayashi GS, Pfaller MA. *Medical microbiology.* 4th ed. St. Louis: Mosby; 2002.

LITERATŪRA

- Bražienė, N. (2009). Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 4(25), 216-221.
- Bražienė, N. (2010). Citavimas – svarbi mokslo komunikacijos sąlyga. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 1(26), 150-154.
- Merkys G., Vaitkevičius S., Urbonaitė-Šlyžiuvienė D. (2004). Užsakomųjų tyrimų ataskaitos rengimas: Švietimo ir mokslo ministerijos rekomendacijos tyrėjams. Vilnius. Prieiga internetu: http://www.smm.lt/old/fit/sv_bukle/tyrimai.htm
- Šarlauskienė, L. (2012). *Plagiato prevencijos geroji patirtis užsienio aukštosiose mokyklose: mokslo studija*. ASU: Akademija.